

# **Eläinavusteisuuden hyödyt vuorovaikutukseen sosiaalialalla**

## **Kuvaileva kirjallisuuskatsaus**

## Tiivistelmä

Tekijä(t) Mari Liimatta	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 32	Valmistumisaika 2024
Työn nimi <b>Eläinavusteisuuden hyödyt vuorovaikutukseen sosiaalialalla</b> Kuvaileva kirjallisuuskatsaus		
Tutkinto ja koulutusala Sosionomi (AMK)		
Toimeksiantajaorganisaatio (jos opinnäytetyöllä on toimeksiantaja) -		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyö tarkastelee eläinavusteisuudesta saatavia hyötyjä vuorovaikutukseen sosiaalialalla. Sen tarkoituksena oli kuvata eläimen mukanaan tuomia hyötyjä vuorovaikutukseen sosiaalialalla. Tavoitteena oli lisätä tietoa eläinavusteisuuden hyödyistä sosiaalialan vuorovaikutustilanteissa. Tutkimuskysymyksenä oli, mitä hyötyjä eläimen mukana olo on tuonut vuorovaikutukseen sosiaalialalla? Teoriassa käsiteltiin eläinavusteisuutta ja eläimen ja ihmisen vuorovaikutusta. Siinä tarkasteltiin myös eläimen ammatillista hyödyntämistä sekä vuorovaikutusta sosiaalialalla.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Aineiston haku toteutettiin seuraavista tietokannoista: EBSCO Academic Search Elite, Eric, Finna.fi ja LAB Primo, helmikuussa 2024. Hakuun sovellettiin ennalta määritellyjä sisäänotto- ja pois-sulkukriteerejä. Kuvailu koostettiin kuuden tutkimuksen aineistosta. Aineiston analyysissä hyödynnettiin teemoittelua.</p> <p>Tutkimuksen tulokset osoittavat, että eläinavusteisuus vaikuttaa myönteisesti vuorovaikutukseen asiakassuhteen alussa ja lisää vuorovaikutuksen määrää. Sen nähdään tarjoavan hyötyjä sekä työntekijälle että asiakkaalle. Aiheen ympärillä on kuitenkin vielä tarvetta lisätutkimuksille, etenkin vertaisarvioidulle suomalaiselle tutkimukselle.</p>		
Asiasanat Eläinavusteinen sosiaalityö, vuorovaikutus		

## Abstract

Author(s)	Type of Publication	Published
Mari Liimatta	Thesis, UAS	2024
	Number of Pages	
	32	
Title of Publication		
<b>Benefits of animal assistance for interaction in the social services</b>		
<b>Descriptive literature review</b>		
Degree, Field of Study		
Bachelor of Social Services (UAS)		
Organisation of the client (if the thesis work is commissioned by another party)		
-		
Abstract		
<p>The purpose of this thesis was to examine the benefits of animal assistance for interaction in the social services. Its purpose was to describe the benefits that animals bring to interactions in the social services and the aim was to increase information about the benefits of animal assistance in social services interaction situations. The research question was, what benefits has the animal brought to the interaction in the social services? The theory consisted of animal assistance and animal-human interaction. It also covered the professional work done with animals and interaction in the social services.</p> <p>The research was conducted as a descriptive literature review. The material was searched from the following databases: EBSCO Academic Search Elite, Eric, Finna.fi and LAB Primo, in February 2024. Predefined inclusion and exclusion criteria were applied to the search. There were six studies admitted to the study. Thematic analysis was used in the analysis of the data.</p> <p>The results of the study show that animal assistance has a positive effect on interaction at the beginning of the relationship between employee and client and it increases the amount of interaction. It is seen to offer benefits to both the employee and the client. However, there is still a need for further research around the topic, especially peer-reviewed Finnish research.</p>		
Keywords		
Animal Assisted Social Work, interaction		

## Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Eläinavusteisuus.....	2
2.1	Eläinavusteinen interventio.....	2
2.2	Eläin eläinavusteisuudessa .....	3
2.3	Eläimen ja ihmisen vuorovaikutus.....	4
3	Eläin ja sosiaaliala .....	7
3.1	Ammatillinen eläinavusteinen työ.....	7
3.2	Eläin työparina.....	8
3.3	Vuorovaikutus sosiaalialalla.....	9
4	Opinnäytetyön toteutus .....	11
4.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus .....	11
4.2	Aineiston valintakriteerit ja kerääminen.....	12
4.3	Aineiston analysointi.....	16
5	Tulokset.....	19
5.1	Eläimen vaikutus asiakassuhteen alussa.....	19
5.2	Vuorovaikutuksen lisääntyminen .....	19
5.3	Eläin yhteyden helpottajana työntekijän näkökulmasta .....	20
5.4	Eläimen läsnäolo asiakkaan kannalta.....	21
6	Yhteenveto ja pohdinta .....	23
6.1	Johtopäätökset .....	23
6.2	Eettisyys ja luotettavuus .....	25
6.3	Jatkotutkimus ja -kehittämisaiheet .....	26
	Lähteet .....	28

## 1 Johdanto

Yhä enemmän tutkimustietoa ja -katsauksia on viime aikoina julkaistu eläinavusteisuudesta (Ervast & Raukola-Lindblom 2021a, 18). Niissä on havaittu fysiologisia, psyykkisiä ja sosiaalisia muutoksia ihmisessä, johtuen vuorovaikutuksesta ihmisen ja eläimen välillä (Hautamäki, Ramadan & Vilhunen 2021, 9). Siihen, miten onnistuneesti tilanteet etenevät ja ne koetaan, vaikuttaa tapa millä toimimme toisten ihmisten kanssa. Erityisesti haasteellisissa tilanteissa, esimerkiksi asioista eri mieltä ollessa, kun tilanteessa on paljon tunteita tai päätetään yhteisistä asioista, tarvitaan vuorovaikutustaitoja. (Talvio & Klemola 2017, 7.) Siitä riippumatta onko kyseessä sosiaali-, kasvatustai hoitotyö tai vapaaehtoinen auttamistyö, monet vuorovaikutuskysymykset ovat samanlaisia (Mönkkönen 2018, 7). Vuorovaikutustilanteiden vaikutus on aina eräänlaista yhteisvaikuttavuutta, ne koetaan ja aistitaan. Vaikkei kohtaamista voida mitata, ei se tarkoita, etteikö voitaisi tutkia, arvioida ja kehittää vaikuttavaa vuorovaikutusta. (Mönkkönen 2018, 207.) Yhtenä sosiaalisen käyttäytymisen muotona pidetään vuorovaikutusta eläimen kanssa. Eläinten monipuoliseen hyödyntämiseen tarjoutuu mahdollisuuksia, kun haastaviin tilanteisiin löydetään vaihtoehtoisia kasvatustai kuntoutusmalleja. (Kahilaniemi 2016, 19, 31.)

Suuntauksena vahvasti kasvussa on eläinten hyödyttäminen sosiaali-, kasvatustai terveysaloilla (Kahilaniemi 2016, 31). Eläinavusteiset menetelmät ovat antaneet lupaavia tuloksia toimivuudesta yhtenä menetelmänä muiden lisänä sosiaali- ja terveydenhuollossa (Hautamäki ym. 2021, 9). Eläinavusteisuuden käyttöä tuleekin pystyä perustelemaan sen tuomalla lisäarvolla perinteisten kuntoutustai terapiamenetelmien lisäksi (Ervast & Raukola-Lindblom 2021a, 8). Sosiaali- ja terveydenhuollossa vaikuttavuutta tavoitellaan sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta, huomioiden käytettävissä olevat resurssit. Palveluiden ja menetelmien arviointi sekä tietopohja niiden vaikutuksista mahdollistavat palveluiden tehokasta suuntaamista. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2024, 15–16.) Aiheen ajankohtaisuus vaikutti vahvasti sen valikoitumiseen tämän opinnäytetyön aiheeksi sosiaalialan kehittyessä ja kaivatessa työskentelyyn lisää vaikuttavuutta, jota eläinavusteisuudella voi olla mahdollista tarjota. Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Sen tarkoituksena on kuvata eläimen mukanaan tuomia hyötyjä vuorovaikutukseen sosiaalialalla ja tavoitteena lisätä tietoa eläinavusteisuuden hyödyistä sosiaalialan vuorovaikutustilanteissa. Tutkimuskysymys on ”Mitä hyötyjä eläimen mukana olo on tuonut vuorovaikutukseen sosiaalialalla?”.

## 2 Eläinavusteisuus

### 2.1 Eläinavusteinen interventio

Eläinavusteisiin työskentelymuotoihin liittyvien sanojen käyttö on ollut usein vaihtelevaa ja terminologia on vasta vakiintumassa suomeksi (Ikäheimo 2013a, 10). Myös Fine, Tedeschi ja Elvove (2015, 22) kuvaavat termistön olevan olleen vaihtelevaa, mikä ei ole hyödyttänyt eläinavusteisuutta. Käsite eläinavusteinen interventio on kuitenkin nykyään vakiintuneempi kirjallisuudessa.

Eläinavusteinen interventio on toimintaa, joka toteutetaan eläimen kanssa, jolla tavoitellaan esimerkiksi ihmisen hyvinvoinnin ja kokonaisvaltaisen toimintakyvyn lisääntymistä, sekä näissä prosesseissa motivaation lisääntymistä. Se toimii kattokäsitteenä erilaisille keinoille, kun hyödynnetään eläimen ja ihmisen vuorovaikutusta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä koulutuksessa. Tavoitteena voi olla myös lisätä fyysistä ja psyykkistä terveyttä, sekä kognitiivista että sosiaalista toimintakykyä, henkilökohtaista kasvua, vuorovaikutustaitoja sekä ryhmätoimintaa. Kuitenkin yleensä tavoitellaan vuorovaikutuksellista tilannetta asiakkaan ja eläimen välille. (Hautamäki ym. 2021, 6, 8, 23.) Kahilaniemi (2016, 27) kuvaa työskentelysuhdetta eläinavusteisessa interventiossa luottamukselliseksi vuorovaikutussuhteeksi, jossa ennen aloitusta asiakkaalle ja tämän läheisille selvitetään toiminnan mahdollisuudet mutta myös rajoitukset.

Eläinavusteisiin interventioihin osallistuu eläin, joka on koulutettu sekä todettu soveltuvaksi. Eläimen rooli interventiossa vaihtelee. Käytännössä toiminta voi olla hyvin monenlaista. Eläimen kanssa voidaan olla vapaamuotoisesti, silittää ja olla katsekontaktissa tai se voi olla jotain myös hyvin suunniteltuihin ja organisoituihin tapoihin asti. Se, minkälaisia toimintoja interventiossa ja sen vaiheissa halutaan toteuttaa, riippuu asiakkaan tilanteesta ja tarpeista. Ajatus siitä, että ohjaaja, asiakas sekä eläin ovat kokonaisuudessa tasa-arvoisessa asemassa on hyvän eläinavusteisen intervention taustalla. (Hautamäki ym. 2021, 9, 19, 22.)

Eläinavusteista menetelmää voidaan käyttää osana interventioita. Sillä tarkoitetaan konkreettista toimintaa, harjoitetta ja aktiviteettia, jossa osana interventiota hyödynnetään eläimen ja ihmisen vuorovaikutusta. Eläinavusteisia menetelmiä on mahdollista hyödyntää monenlaisessa toiminnassa. Sitä on mahdollista käyttää palvelutaloissa tapahtuvasta kaverikoira-toiminnasta kuntoutustoimintaan, jota toteuttaa laillistettu terapeutti. Toiminta voi olla vapaamuotoista yhdessä olemista, tarkkaan organisoituja harjoitteita, tai vaihdellen jotain näiden väliltä. Ammatillisuus, asiakkaan tarpeiden arviointi, yksilölliset ja strukturoidut asiakastavoitteet, työskentelyn pitkäjänteisyys sekä toiminnan dokumentointi ja edellä

mainittuihin liittyvät asiat ovat eroja ammattilaisen ja vapaaehtoisen toteuttamien interventioiden välillä. (Hautamäki ym. 2021, 6–10.)

## 2.2 Eläin eläinavusteisuudessa

Yleisimmin eläinavusteisuudessa eläinlajina toimii koira, joka myös lajina jakaa pisimmän evolutiivisen historian ihmisen kanssa (Tiira 2021, 120). Parkkisenniemen ja Rimpin (2021, 146–147, 149) mukaan eläinavusteista työtä on haastavaa tehdä, mikäli eläin ei sovellu toimintaan. Eläintä hyödyntäessä tulee huomioida myös eettisyys. Se, että itse haluaa työskennellä eläimen kanssa ei pelkästään voi toimia lähtökohtana eläinavusteisen palvelun tuottamiselle. Myös eläimen tarpeet ja halu olla mukana toiminnassa tulee varmistaa, eikä eläimen hyvinvoinnin edelle saa mennä oma tai asiakkaan edun tavoittelu. Myös Tiira (2021, 126) toteaa, että ihmisen hyvinvoinnin lisääntyminen koira-avusteisen työn avulla ei ole hyväksyttävää tapahtua sillä kustannuksella, että se aiheuttaisi eläimelle haittaa. Tilanteiden tulee olla, samoin kuin koiran persoonallisuuden sellaisia, ettei arkinen koira-avusteinen työ aiheuta sille pelkoa, stressiä tai ahdistusta. Asiakkaan turvallisuus ei myöskään saa vaarantua koiran käytöksen takia. Tarpeettoman kivun ja kärsimyksen aiheuttaminen eläimelle sekä sen hyvinvoinnin tarpeeton vaarantaminen on kiellettyä (Laki eläinten hyvinvoinnista 693/2023, 6§).

Parkkisenniemi ja Rimppi (2021, 144–145, 165) toteavat, että eläinavusteisessa palvelussa eläimen rooli voi olla epäsuora, suora tai avustava. Sitä voidaan tarkastella eläimen toimintaan osallistumisen ja asiakkaaseen olevan vuorovaikutuksen kautta. Epäsuorassa roolissa eläin on paikalla tarkkailtavana tai seurattavana. Suunniteltua vuorovaikutusta ei ole, mutta luottamus ja yhteistoiminta voivat lisääntyä jo eläimen läsnäolon avulla asiakkaan ja ohjaajan välillä. Suorassa roolissa puolestaan eläimen seuraaminen on ohjattua tai kontakti suoraa, mutta eläimen rooli on kuitenkin passiivinen. Esimerkiksi eläimen toimintaa voidaan seurata ja asiakas kertoa ääneen havaintoja siitä, kun eläintä pyydetään toimimaan tietyn tavan mukaan tai se lähestyy ihmisen puhuessa rauhallisesti silittettäväksi. Avustavassa roolissa asiakkaan ja eläimen välillä tapahtuu suoraa vuorovaikutusta ja eläin on aktiivinen osapuoli interventiossa tai hoidon toteutuksessa. Usein eläimen tulee osata paljon asioita asiakkaan harjoittellessa uusia taitoja ja käyttäytymistä eläimen avulla. Aktiivisempi rooli eläimeltä lisää vaadittavan koulutuksen määrää. Joka tapauksessa, kun toimitaan eläimen kanssa, tulee myös asiakasta opastaa eläimen oikeanlaisessa kohtaamisessa.

Eläimen rooli eläinavusteisessa palvelussa tulisi suunnitella ja kuvata tarkasti suhteessa toimintaan. Tämä mahdollistaa sen, että eläimen käyttäytyminen sekä tavat, jolla eläin on mukana, voidaan kuvata ja näin myös tiedetään mitä taitoja eläimelle koulutetaan. Hyvä koulutus lisää yleensä eläimen ennakoitavuutta, mikä on tärkeää työturvallisuuden

kannalta. (Parkkisenniemi & Rimppi 2021, 142.) Kahilaniemi (2016, 29) toteaa eläimen käytön soveltuvuuskokeessa olevan suositeltavaa ennen kuin työskentelyn aloittaa. Näin asiantuntijat voivat arvioida eläimen työtehtäviin soveltuvuutta.

Se, että koira on perheen lemmikkinä mukava, ei tarkoita sen automaattista soveltumista koira-avusteiseen työhön. Tilanteet sekä ihmiset ja heidän käyttäytymisensä voivat poiketa suuresti työkäytössä niistä, mitä koira muuten arjessaan kohtaisi. Koira-avusteisen työn kannalta olennaisia ominaisuuksia ovat koiran sosiaalisuus, ystävällisyys ja vieraisiin ihmisiin suhtautuminen, perusluonteen rohkeus ja itsevarmuus, sekä korkea kynnys kokea uhkaa ihmisen taholta, eikä se saa reagoida säikähtäessään aggressiivisesti. (Tiira 2021, 129, 132, 134.) Tiira (2021, 137) kuitenkin toteaa myös, että soveltuessaan ominaisuuksiltaan koira-avusteiseen työhön, voi se olla koiralle unelmien täyttymys saadessaan tehdä mielekästä yhteistyötä. Eläimen hyvinvointi sekä se, että sitä käsitellään eettisesti, on ohjaajan vastuulla varmistaa (Serpell ym. 2010, Parkkisenniemi & Rimppi 2021, 143 mukaan).

### 2.3 Eläimen ja ihmisen vuorovaikutus

Ihmisen ja eläimen välinen sidos on dynaaminen suhde, joka pitää sisällään esimerkiksi vuorovaikutuksen (Ervast & Raukola-Lindblom 2021a, 15). Turner (2007) toteaa sen olevan hyvin dokumentoitu ilmiö, jonka juuret ovat siellä, kun ihmiset aloittivat kesyttämään eläimiä. Tämä sidos on auttanut myös seuraeläinten vakiintumista perheenjäseniksi. (Fine & Beck 2015, 4 mukaan.) Sidoksessa korostuu molempien osapuolien hyötyminen ja hyvinvoinnin lisääntyminen (Fine & Beck 2015, 5).

Vuorovaikutus asiakkaan, eläimen ja ohjaajan välillä muodostaa parhaimmillaan ikään kuin jaetun mielentilan, ollen saumatonta ja helppoa. Asiakkaalle muodostuu vuorovaikutussuhde eläimen kanssa ja eläimellä on mahdollisuus toimia tilanteessa, saattaen tehdä myös aloitteita vuorovaikutukseen ja olla siinä vapaammin. Ohjaaja on tukemassa vuorovaikutusta eläimen ja asiakkaan välillä. (Hautamäki ym. 2021, 23.) Eläin lisää myös ihmisten välillä sosiaalista käyttäytymistä ja vuorovaikutusta (Ervast & Raukola-Lindblom 2021a, 19). Useimmat tilanteet, joissa läsnä on eläin, arvioidaan ihmisen toimesta turvallisemmiksi ja hyväntahtoisemmiksi (Lockwood 1983, Ikäheimo 2013b, 6 mukaan). Suhde eläimen ja ihmisen välillä auttaa oppimista, kokemusta turvallisuudentunteesta sekä itsetuntoa (Velde 2005, Kahilaniemi 2016, 20 mukaan). Laukkasen (2013, 32) mukaan keskeisenä yhteyden muotona molempien, ihmisten sekä eläinten välillä, toimii toistuva, tyyntävä kosketus.

Vaikutukset eläimen ja ihmisen välisestä vuorovaikutuksesta näkyvät monella tasolla. Ne ovat monitahoinen kokonaisuus psyykkisellä, fyysisellä, sosiaalisella ja tunteiden tasolla. Tämä vuorovaikutus saa aikaan yleisesti stressiä lieventävän ja sosiaalisuutta lisäävän



vaikutuksen. Eläimen reagoidessa ihmisen käyttäytymiseen ja tunteisiin, syventää se ihmisen ymmärrystä oman mielensä ja kehonsa välisestä suhteesta. (Hautamäki ym. 2021, 19.) Kahilaniemen (2016, 19) mukaan eläimen ja ihmisen vuorovaikutussuhteen positiiviset vaikutukset ulottuvat esimerkiksi immuunijärjestelmän toimintaan ja kivun hallintaan, lisääntyneeseen luotettavuuteen sekä luottamukseen toisia henkilöitä kohtaan. Eläin voi myös lievittää yksinäisyyttä tai tunnetta erilaisuudesta ja toimia kumppanina ja kaverina (Ervast & Raukola-Lindblom 2021a, 19).

Tutkimusten mukaan eläinavusteisten menetelmien vaikuttavuudessa merkittävänä tekijänä näyttäisi olevan oksitosiinin erittyminen, minkä eläimen osallistuminen voi saada aikaan. Oksitosiinin erittymistä ihmisellä ja eläimellä lisäävät eläimen oleminen läsnä, erityisesti sen silittäminen sekä koskettaminen. Myös katsekontakti ihmisen ja koiran välillä tiedetysti lisää sitä. Psykoterapiatapaamisiin osallistuessa, jo läsnä olemalla eläin voi edistää terapeutin ja asiakkaan välille positiivisen suhteen syntymistä ja näin auttaa myönteistä vuorovaikutusta. (Ervast & Raukola-Lindblom 2021a, 21.)

Ervast ja Raukola-Lindblomin (2021b, 77) mukaan erityisesti, mikäli henkilöllä on haasteita vuorovaikutuksen peruskäytössä, vuorovaikutus eläimen ja ihmisen välillä voi olla kuntoutusta tehostava keino. Siinä missä suunnitelmallisuus, sanallisuus ja sosiaaliset normit näytetään tärkeinä ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, pelkkä läsnäolo voi riittää eläimelle. Vaikeissa tunne-elämän tai autismin kirjon liittyvissä häiriöissä eläin voi tukea emotionaalista kiinnittymistä toisiin ihmisiin (Ervast & Raukola-Lindblom 2021a, 19). Eläinavusteisella oppimisella on mahdollista tukea vuorovaikutusta kouluuyhteisön ryhmässä. Eläimen läsnäolo auttaa avaamaan puhumista estäviä lukkoja, sekä pehmentämään tunnelmaa. Koiran tai hevosen läsnäolo voi helpottaa omista asioista aikuisen luo puhumaan tuleamista. (Mickelsson 2021, 56.) Lasten, joilla on ADHD tai autismin kirjo, eri ikäisillä olevien psykiatristen häiriöiden hoidossa ja ikääntyneiden muistisairausten hoidon parissa on tutkittu eniten eläinavusteisen intervention vaikutusta sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Se on vaikuttanut myönteisesti ihmisten välillä sekä vähentänyt aggressiota, levottomuutta sekä yksinäisyyden tunnetta. (Hautamäki ym. 2021, 20–21.) Furstin (2011, 20) mukaan vangille voi olla erityisen merkityksellistä saada mahdollisuus positiiviseen vuorovaikutukseen eläimen kanssa, joka ei peilaa sitä toisen menneisyyden tekojen kautta. Eläin voi tarjota tilanteen hoivata, koskettaa sekä kokea hyväksyntää.

Ervast ja Raukola-Lindblomin (2021b, 83–84) mukaan luottamuksellisen terapia- tai kuntoutussuhteen muodostuminen edellyttää aktiivista yhteistyötä. Tätä suhdetta voi haitata, mikäli asiakkaalla on aikaisempia huonoja kokemuksia sellaisesta, haasteita vuorovaikutuksessa, motivaatio puuttuu tai hän vastustaa kuntoutusta. Eläinavusteisuudella on

tutkimuksissa todettu olevan myönteisiä vaikutuksia luottamussuhteen ja tunneyhteyden muodostumiseen ja niiden nopeutumiseen eläinavusteisessa psykoterapiassa. Fine ym. (2015, 25) kuvaavat eläimiin yleensä liittyvän monenlaiset tunteet ja elämänvaiheet. Tämä voi tuoda myös niiden terapeutin käyttöön mukanaan ulottuvuuden, jossa ammattilainen tuo omaa itseään suhteessaan eläimeen, mukaan tilanteeseen ja näkyväksi asiakkaalle. Tällaista osaa henkilökohtaisesta itsestään voisi olla haasteellista tuoda ilman eläintä näkyväksi.

### 3 Eläin ja sosiaaliala

#### 3.1 Ammatillinen eläinavusteinen työ

Eläinavusteinen ammattilaistyö sekä vapaaehtoinen eläinavusteinen toiminta erottuvat kahdena selkeästi erillisinä kokonaisuuksina eläinavusteisuudessa (Ikäheimo 2020, 85). Eläinavusteisessa ammattilaistyössä eläin on osa hoito-, opetus- tai kuntoutusprosessia tai muuta prosessia, joka edistää hyvinvointia tai oppimista. Se voi olla terapiaa, opetusta tai muunlaista työskentelyä joko yksilön tai ryhmän kanssa. Siinä käytetään myös usein muita menetelmiä, eläinavusteisuuden ollessa yksi osa prosessissa. Viitekehyksenä eläinavusteisille menetelmille voidaan käyttää monenlaisia terapeuttisia tai kasvatuksellisia teorioita. (Hautamäki ym. 2021, 12–13.)

Suunnitelmallisuus, strukturoitu ja selkeästi päämääräorientoitunut työskentely kuuluu ammatilliseen eläinavusteiseen työhön. Suunnitelma on sovittu yhdessä asiakkaan kanssa ja siinä on selkeät tavoitteet, joiden toteutumista seurataan. Prosessiin kuuluu myös dokumentointi ja arviointi, ja työstä peritään palkkaa tai palkkiota. (Hautamäki ym. 2021, 12–13.) Kahilaniemi (2016, 25) tuo esille työskentelyn prosessinomaisuuden, siinä tulee olla aloitus, varsinainen toiminta sekä lopetus.

Olellainen osa toiminnassa on dokumentoida työtä. Se on tärkeää työskentelyn seurannan, uskottavuuden ja kehittymisen kannalta. (Kahilaniemi 2016, 25.) Ammatillisessa eläinavusteisuudessa on tärkeä mitata vaikuttavuutta tilanne- sekä asiakaskohtaisesti, kuten myös osana tapaansa toteuttaa sitä (Hautamäki ym. 2021, 54).

Hautamäki ym. (2021, 35) tuovat esille, että myös asiakas on aina osallisena eläinavusteisessa interventiossa. Tulee huomioida, että sairaus tai muu toimintakyvyn puute saattaa asettaa hänet hyvinkin haavoittuvaan asemaan. Asiakkaalla on oikeus saada tietoa, tuoda mielipiteensä ilmi, sekä vaikuttaa siihen, millainen toimenpide valitaan hänen elämäänsä koskevissa tilanteissa (Talentia 2018, 16–17). Asiakkaalla tulee olla myös oikeus kieltäytyä eläimen kanssa tapahtuvasta vuorovaikutuksesta (Hautamäki 2021, 35). Asiakkaan itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa (Talentia 2018, 12).

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimipaikoissa, esimerkiksi laitoksissa, asumisyksiköissä ja yritysten toimitiloissa, eläin on yleensä ammatillisessa työssä erilaisten terapeuttien tai sosiaalityöntekijän kanssa (Hautamäki ym. 2021, 38–39). Eläinavusteinen interventio sosiaali- ja terveydenhuollon yksikössä vaatii suunnittelua etukäteen, samoin turvallisuuteen liittyvien asioiden huomioinnin. Sen koordinointiin ja suunnitteluun on suositeltua nimetä yksikön vastuuhenkilö. Vastuuhenkilö toimii yhteistyössä ammattilaisen kanssa, joka tuntee

eläinavusteiset menetelmät. Henkilökunnalla on hyvä olla selkeät toimintaohjeet. Myös vastu- ja vakuutusasiat on hyvä sopia etukäteen selvästi. (Hautamäki ym. 2021, 40.)

Ikäheimon (2013b, 7) mukaan eläimen käyttö soveltuu sekä yksilö- että ryhmätilanteisiin. Eläimen hyödyntämistä on kuitenkin pohdittava yksilöllisesti jokaisen asiakkaan kohdalla (Kahilaniemi 2016, 24). Hautamäki ym. (2021, 43) toteavat, että asiakkaan yksityisyyden suoja tulee huomioida, ja se korostuu etenkin, mikäli useampi asiakas osallistuu toimintaan samanaikaisesti. Asiakkaiden, joiden on tarkoitus osallistua interventioon toimintayksikössä, on tärkeä olla etukäteen tietoisia tulevasta vierailusta (Hautamäki ym. 2021, 40).

Tutkimustiedosta saadaan enemmän vahvistusta eläinavusteiselle toiminnalle, kun tutkimusmenetelmät sekä -tavat kehittyvät (Ervast & Raukola-Lindblom 2021a, 14). Haasteita tutkimukselle asettavat kuitenkin vaihteleva luonne ja toteutustavat eläinavusteisuudessa, eläimen mukanaan tuomat vaihtelevat tekijät voi olla haastavia kontrolloitavia tutkimuksen keinoin (Ervast & Raukola-Lindblom 2021b, 85).

### 3.2 Eläin työparina

Kaikissa eläinavusteisissa interventioissa on tiettyjä samoja edellytyksiä. Eläimen soveltumista työskentelyyn vaihtuvissa ympäristöissä ja erilaisten ihmisten kanssa tulee arvioida. Se tulee olla myös koulutettu niin, että kaikille osapuolille on turvallista toimia sen kanssa. Villieläin ei voi toimia eläinavusteisessa interventiossa. Interventiota toteuttavalla tulee olla tietoa sekä eläimestä että osallistuvasta ihmisestä. Eläimen käyttäytymistä, terveyttä, tarpeita, stressiä ja palautumista tulee ymmärtää. Samoin osallistuvasta ihmisestä tulee tietää tarkoituksenmukaisesti terveydentila, käyttäytyminen sekä olosuhteet, jotka voivat vaikuttaa riskeihin ja turvallisuuteen. Ammatillaisen pohjakoulutus, täydennyskoulutus eläinavusteisista menetelmistä sekä kokemus tuovat parhaiten tarkoituksenmukaisen tiedon eläimestä ja ihmisistä, sekä molempien tarpeista ja kohtelusta. Myös osaamisen jatkuvaa kehittämistä sekä oman toiminnan arviointia tarvitaan tietopohjan kehittyessä alalla nopeasti. (Hautamäki ym. 2021, 11.) Riskien hallintaa voidaan lisätä seulomalla eläimiä, sekä ohjaajien seulonalla ja täydennyskoulutuksella eläinavusteisesta toiminnasta (Vainio 2021, 188).

Oman osaamisen ja ammatillisen koulutuksen puutteita ei voida korjata eläimen mukaan ottamisella (Ervast & Raukola-Lindblom 2021a, 23). Eläin ei myöskään ole välttämättä aina käytettävissä toimintaan. Tähän tulee varautua, kun palvelua tarjotaan. Tulee myös huomioida, että tehdyt valinnat kestävät eettisen tarkastelun. (Parkkisenniemi & Rimppi 2021, 173.) Mikäli ammattihenkilö toimii eettisesti, siirtää hän tarvittaessa koiran pois tilanteesta, ja mikäli toiminta ei ole enää riittävällä tavalla mielekäästä koiralle, ei ammattilainen ota kyseistä koiraa enää osaksi eläinavusteista työskentelyä (Fredrickson-MacNamara & Butler

2010, Vainion 2021, 191 mukaan). Eettinen harkinta pitää sisällään ammatillisessa toiminnassa valintojen, keinojen, kohteiden ja seurausten tutkimisen ja käsittelyn (Talentia 2018, 25).

Ammattilaisen on mahdollista saada vaikutuksia työn laatuun sekä työskentelevän eläimen hyvinvointiin, kun hän kouluttaa eläintä eläinavusteiseen työhön. Opettamalla tarvittavia taitoja, voidaan lisätä eläimen hallittavuutta ja hyvinvointia. Vaatimukset, mitkä kohdistuvat toiminnassa eläimeen sekä se, kuinka eläimen on mahdollista tilassa toimia, tulee ottaa huomioon palveluympäristöä suunnitellessa. Ohjaajan on tärkeä havainnoida eläintä tilanteissa, jotka ovat normaaleja ja joissa eläin toimii itsenäisesti. Tällöin hänen on mahdollista muodostaa kuva juuri tämän eläimen tyypillisestä käyttäytymisestä ja näin pystyä seuraamaan työtilanteessa eläimen käyttäytymistä, ja mahdollisesti ilmeneviä stressistä johtuvia muutoksia paremmin. Hyvinvoinnin jatkuva seuranta kuuluu osaksi toimintaan. (Parkkiseniemi & Rimppe 2021, 157, 166, 171, 173.)

### 3.3 Vuorovaikutus sosiaalialalla

Vuorovaikutus käsitteenä pitää sisällään kommunikaation ja suhteet yksilöistä ja yhteisöistä aina organisaatioihin ja kulttuureihin asti (Mönkkönen 2018, 18–19). Ervastin ja Raukola-Lindblomin (2021b, 78–79) mukaan useat eri tekijät osatekijöineen vaikuttavat vuorovaikutukseen. Se on mahdollista nähdä dynaamisena prosessina, jossa muihin ihmisiin kiinnostuminen, suuntautuminen ja pyrkimys ottaa kontaktia tai vastata heidän vuorovaikutuspyrkimyksiinsä on keskeistä. Tällainen kontakti voi olla silmiin katsomista, lähestymisestä, koskettamisesta tai toiselle puhumisesta syntyvää.

Kohdatuksi tuleminen mahdollistuu, kun käytetään tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Ne vaativat asenteen, joka kunnioittaa ja pitää tasa-arvoisena kohtaamaansa ihmistä. Niiden avulla mahdollistuu keskustelun avaaminen vaikeistakin asioista. (Talvio & Klemola 2017, 153, 155.) Dialogissa korostuu keskinäinen kunnioitus sekä avoimuus, kohtaamisessa ja keskustelussa. Kunnollista dialogia ei voi syntyä, mikäli kuuntelulle ja perehtymiselle ei ole riittävästi aikaa. (Vähämäki 2011, 292, 294.)

Lattu, Moisio ja Miettinen (2022, 71–72) tuovat esille empatian keskeisen roolin sosiaalialan suhdeperusteisessa työssä. Sitä pidetään keskeisenä moraalitunteena, jonka avulla mahdollistuu toisten kokemusten ja näkökulmien hahmottaminen. Empatiaa voidaan pitää perustana kaikessa inhimillisessä kanssakäymisessä (Raatikainen ym. 2017, Lattu ym. 2022, 72 mukaan). Gerdes & Segal (2011) mukaan, tutkimuksien mukaan, mikäli asiakas kokee empatiaa vuorovaikutuksessa ammattilaisen kanssa, työn tulokset paranevat (Raatikainen, Rauhala & Mäenpää 2017, 113).

Asiakastyössä korostuu vuorovaikutusosaaminen. Se on ammatillisena osaamisen alueena vaativa. Rauhallinen asennoituminen ja työskentely ymmärtääkseen asiakasta on tärkeää. (Mönkkönen 2018, 7, 33.) Asiakkaan ja työntekijän välinen luottamuksellinen suhde on sosiaalialan suhdeperustaisen työn onnistumisen perustana, jossa tärkeää on luontevuus ja aitous (Talentia 2018, 31–32). Jokaisen vuorovaikutustilanteen ollessa yksilöllinen, sekä osapuolistaan vahvasti riippuvainen, ei niihin voi soveltaa jokaiseen samaa menetelmää. Erilaisia toimivia toimintamalleja on kuitenkin löydetty, joista saadaan kohtaamiseen työkaluja. (Mönkkönen 2018, 19.) Arvostava vuorovaikutus sisältyy eettisiin periaatteisiin (Talentia 2018, 7). Ammatillisesti ja dialogisesti toimiminen vuorovaikutustilanteissa sisältyy myös sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetensseihin ([sosiaalialanamkverkosto.fi](http://sosiaalialanamkverkosto.fi)).

## 4 Opinnäytetyön toteutus

### 4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsausta metodina ja tutkimustekniikkana käytettäessä tutkitaan jo tehtyjä tutkimuksia. Kirjallisuuskatsauksen perustyypeistä yksi yleisimmin käytetyistä on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jota voi kuvailla ilman tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä olevaksi yleiskatsaukseksi. (Salminen 2011, 4, 6.) Kirjallisuuskatsaus mahdollistaa kokonaiskuvan muodostamisen aihealueesta (Suhonen, Axelin & Stolt 2016, 7). Se on aineistolähtöistä ja ilmiön kuvausta, joka tähtää ymmärtämiseen (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikanen 2013, 292).

Kangasniemi ym. (2013, 294) mukaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus voidaan jakaa vaiheittain neljään osaan, tutkimuskysymyksen muodostamiseen, aineiston valitsemiseen, kuvailun rakentamiseen sekä tuotetun tuloksen tarkastelemiseen. Kirjallisuuskatsaukselle on kuitenkin luonteenomaista, että vaiheet etenevät hermeneuttisesti ja päällekkäisesti.

Tutkimuskysymys on keskeinen, sekä koko tutkimusprosessia ohjaava osa kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa (Kangasniemi ym. 2013, 294). Meta-analyysiin tai systemaattiseen katsaukseen verrattuna tutkimuskysymykset ovat väljempitä, mutta kuvaileva kirjallisuuskatsaus pystyy silti kuvaamaan laaja-alaisesti tutkittavaa ilmiötä, sekä luokittelemaan sen ominaisuuksia (Salminen 2011, 6). Jotta ilmiötä voidaan tarkastella syvällisesti, tulee tutkimuskysymyksen olla riittävän täsmällinen, sekä rajattu. Sen on kuitenkin myös mahdollista olla väljä, jolloin mahdollistuu tarkastelu monesta eri näkökulmasta. (Kangasniemi ym. 2013, 295.)

Tutkimuskysymys ohjaa aineiston valintaa kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa. Siihen pyritään vastaamaan löytämällä mahdollisimman relevantti aineisto. (Rhoades 2011, Kangasniemi ym. 2013, 295 mukaan.) Sekä aineiston valinta, että analyysi ovat aineistolähtöisiä ja tapahtuvat osittain samanaikaisesti. Sisältö sekä suhde muihin kirjallisuuskatsaukseen valittuihin tutkimuksiin ovat mukaan otettavan aineiston keskeisin peruste. (Kangasniemi ym. 2013, 295–296.) Tarkastelun kohteena ovat tyypillisesti julkaistut tieteelliset tutkimukset, erityisesti vertaisarvioidut sellaiset (Suhonen ym. 2016, 9). Kirjallisuuskatsauksessa hakuprosessin kuvaamiseen tulee kiinnittää huomiota niin, että lukijan on mahdollista se toistaa halutessaan (Niela-Vilén & Hamari 2016, 27).

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen kuvailussa sisältöä analysoidaan ja yhdistetään kriittisesti. Aineistosta haetaan ilmiölle merkityksellisiä asioita, jotka ryhmitellään kokonaisuudeksi sisällön perusteella. (Kangasniemi ym. 2013, 296–297.) Siinä pyritään luomaan aineistosta jäsentynyt kokonaisuus (Colling 2003; Fitzgerald & Rumrill 2005, Kangasniemi ym.

2013, 296 mukaan). Tavoitteena ei ole esitellä aineistoa, vaan luoda vertailua aineiston sisällä, analysoida olemassa olevan tiedon heikkouksia ja vahvuuksia sekä tehdä laajempia päätelmiä aineistosta (Heinrich 2002; Polit & Beck 2012, Kangasniemi ym. 2013, 296 mukaan).

Kangasniemi ym. (2013, 297) mukaan kuvailevan kirjallisuuskatsauksen tulosten tarkastelu sisältää arvioinnin tutkimuksen etiikasta ja luotettavuudesta, sekä sisällöllisen ja menetelmällisen pohdinnan. Keskeiset tulokset kootaan sekä tarkastellaan niitä suhteessa laajempaan kontekstiin.

## 4.2 Aineiston valintakriteerit ja kerääminen

Mukaanotto- ja poissulkukriteerien muodostaminen on keskeinen osa hakustrategiaa (Niela-Vilén & Hamari 2016, 26). Mukaanotto- ja poissulkukriteerejä lähdettiin muodostamaan tutkimuskysymyksen ”Mitä hyötyjä eläimen mukana olo on tuonut vuorovaikutukseen sosiaalialalla?” kautta. Ajanjakson, jota tutkitaan, tulee olla rajattu tavoitteiden ja tutkimuskysymyksen kannalta tarkoituksenmukaisesti ja perustellusti (Hiebl 2021, Vilka 2023, 40 mukaan). Aineiston tarkoituksena on olla ajantasainen, joten tarkasteluun kriteeriksi valittiin viimeisen 10 vuoden aikana julkaistut aineistot. Ennako-olettamuksena ajanjakson rajauksessa oli, ettei aineistoa löydy hauilla mahdolloman suurta määrää, vaan enemmänkin tarvitaan pidempi ajanjakso, jotta aineistoa saadaan riittävästi kirjallisuuskatsausta varten. Suunniteltuun aineiston keräämiseen päädyttiin tekemään myös rajaus käytettävissä olevista kielistä kielitaidon perusteella, jotta aineisto on mahdollista ymmärtää ja tulkita luotettavasti. Oletuksena oli myös, ettei pelkällä suomen kielellä tehtävä haku tuottaisi tarpeeksi aineistoa, johtuen suomalaisen tutkimuksen määrästä koskien eläinavusteisuutta, ottaen huomioon myös opinnäytetyötä koskevan tiedonlähteiden sopivuuden ja muiden AMK-opinnäytetöiden kelpaamattomuuden tutkimukseen. Myös toiset kirjallisuuskatsaukset rajattiin pois. Rajauksia käytettyyn eläinlajiin eläinavusteisuudessa ei haluttu tehdä, jotta mahdollisimman monipuolisesti ja kuvailevasti voitaisiin tarkastella ilmiötä. Vertaisarviointia pidettiin huomioimisen arvoisena seikkana, muttei sen puuttumista täysin poissulkevana tekijänä, mikäli materiaali muuten arvioituisi soveltuvaksi. Taulukossa 1 kuvataan koostetusti mukaanotto- ja poissulkukriteerejä.



Mukaanottokriteerit	Poissulkukriteerit
Aineisto julkaistu vuosina 2015–2024	Aineisto julkaistu ennen vuotta 2015
Aineisto julkaistu suomeksi tai englanniksi	Aineisto julkaistu muulla kielellä kuin suomeksi tai englanniksi
Teksti saatavissa kokonaan LAB – ammattikorkeakoulun tietokantojen kautta verkossa	Teksti ei saatavissa kokonaan LAB – ammattikorkeakoulun tietokantojen kautta verkossa
Aineisto saatavilla tutkijalle ilmaiseksi	Aineisto maksullinen tutkijalle
Tarkasteltu sosiaalialalla tapahtuvaa eläinavusteisuutta	Ei tarkasteltu sosiaalialalla tapahtuvaa eläinavusteisuutta
Vastaa tutkimuskysymykseen	Ei vastaa tutkimuskysymykseen
Muu kuin kirjallisuuskatsaus	Kirjallisuuskatsaus

Taulukko 1. Mukaanotto- ja poissulkukriteerit

Aineiston haku toteutettiin seuraavista tietokannoista: EBSCO Academic Search Elite, Eric, Finna.fi ja LAB Primo. EBSCO Academic Search Elite on tietokanta, joka on monitieteinen ja kansainvälinen (LAB University of Applied Sciences a). Eric-Education Resources Information Center on tietokanta, joka myös on kansainvälinen, keskittyen koulutusalaan (ERIC). Finna.fi on kotimainen hakupalvelu kulttuuri- ja tiedeaineistoille (Finna.fi). LAB Primo on LUT-tiedekirjastossa hakupalvelu, käyttäen useita tietokantoja (LAB University of Applied Sciences b). Aineistohaussa osa aineistoista on saavutettu käyttämällä LAB-ammattikorkeakoululle lisensoituja aineistoja. Aineistohaku toteutettiin helmikuun 2024 aikana.

Keskeiset käsitteet, jotka soveltuvat ja joita käytetään hakusanoina tietokantahaussa, tulee tutkijan määrittellä itse aiheensa kannalta (CRD 2008; Green ym. 2016, Niela-Vilén & Hamari 2016, 25–26 mukaan). Keskeisinä käsitteinä tässä opinnäytetyössä ovat eläinavusteisuus, vuorovaikutus ja sosiaaliala, joten niistä lähdettiin muodostamaan hakusanoja. Koska käytössä oli myös kansainvälisiä tietokantoja, huomioitiin samojen termien englanninkieliset vastineet hakuihin. Suomenkielisinä hakulausekkeina oli tarkoitus käyttää eläinavusteisi\* AND sosiaaliala\* AND vuorovaikutu\* sekä eläinavusteisi\* AND sosiaalityö\* AND vuorovaikutu\*. Englanninkielinen haku oli tarkoitus toteuttaa hakulausekkeella animal assisted intervention AND social work AND interaction.

Haku aloitettiin Finna.fi palvelusta. Sekä hakulausekkeella Eläinavustei\* AND sosiaaliala\* AND vuorovaikutu\* että Eläinavustei\* AND sosiaalityö\* AND vuorovaikutu\* toteutettiin haut. Molemmista saatiin vain vähän osumia, mutta yhdessä haut tuottivat kolme aineistoksi soveltuvaa tulosta. Molemmista hauista tulokseksi saatiin sama YAMK- opinnäytetyö, joten aineistohaun kannalta tässä vaiheessa lopullinen tähän kirjallisuuskatsaukseen valittu aineistomäärä oli kaksi, kun tämä kaksoisosuma huomioitiin.

Suomenkielistä hakua jatkettiin LAB Primoon. Kumpikaan hakulausekkeista, Eläinavustei\* AND sosiaaliala\* AND vuorovaikutu\* eikä Eläinavustei\* AND sosiaalityö\* AND vuorovaikutu\*, ei kuitenkaan tuottanut yhtään tulosta. Hakulausekkeita muokattiin. Muoto Eläinavustei\* AND sosiaaliala\* sai osumia neljä, mutta ne olivat kaikki AMK-opinnäytetöitä, joten ne poissuljettiin. Muoto Eläinavustei\* AND sosiaalityö\* sai yhden osuman, joka myös oli AMK-opinnäytetyö ja karsiutui suoraan pois tästä syystä.

Koska tähän mennessä aineistohaun tuottamat tulokset olivat hyvin vähäisiä, siirryttiin tarkastelemaan uudelleen hakulausekkeita. Muotoilua tarkennettiin ja seuraava haku tehtiin Finna.fi palveluun hakulausekkeella Eläinavusteinen sosiaalityö. Tällä saatiin vain muutama osuma enemmän, mutta tämän kirjallisuuskatsauksen kriteerit täyttäviä osumia kolme. Kaksi niistä oli jo aiemmin löydetyt ja valitut YAMK- opinnäytetyö ja Pro gradu -tutkielma, joten tämän työn kannalta uutena saatiin yksi Pro gradu -tutkielma lisää.

Englanninkieliset haut aloitettiin LAB Primosta. Hakulausekkeena käytettiin suunnitelman mukaisesti Animal assisted intervention AND social work AND interaction. Yksi 91 tuloksesta täytti halutulla tavalla kriteerit. Tässä kohtaa, myös englanninkielisen hakulausekkeen muotoa pohdittiin uudelleen. Englanninkielistä hakulauseketta muutettiin muotoon Animal Assisted Social Work AND interaction, jotta saataisiin enemmän kriteereihin vastaavia tuloksia, eikä aikaa tarvitsisi käyttää toimimattomalta näyttävän hakulausekkeen tuloksien perkaamiseen. Tämä tuottikin lopulta kolme kirjallisuuskatsaukseen hyväksyttyä tulosta, joista yksi oli jo aikaisemmalla haululla saatu tutkimus.

Seuraava hakukohde oli EBSCO Academic Search Elite. Hakulausekkeena käytettiin Animal Assisted Social Work AND interaction. Seuraavaan hakuun tietokannasta kokeiltiin pelkkää Animal Assisted Social Work. Kumpikaan haku ei tuottanut soveltuvia tuloksia. Tietokantaan kokeiltiin vielä hakua alkuperäisen suunnitelman mukaisesti hakulauseella Animal assisted intervention AND social work AND interaction. Kirjallisuuskatsaukseen hyväksyttäviä tuloksia ei löytynyt. Haut Eric tietokantaan ei myöskään tuottaneet tähän työhön hyväksyttäviä tuloksia. Tämän kirjallisuuskatsauksen aineiston haku on kuvattuna taulukossa 2.

Tietokanta	Hakulauseke	Rajaukset	Osumat	Otsikon perusteella soveltuva	Tiivistelmän perusteella soveltuva	Koko tekstin perusteella hyväksytyt
Finna.fi	Eläinavuste* AND sosiaali* AND vuorovaikut*	2015–2024. Tulok- sista pois rajattiin: AMK- opinnäytetyöt sekä kirjat.	3	2	2	1
Finna.fi	Eläinavuste* AND sosiaalityö* AND vuorovaikut*	2015–2024. Tulok- sista pois rajattiin: AMK- opinnäytetyöt sekä Kandidyö.	3	2	2	2
LAB Primo	Eläinavuste* AND sosiaali* AND vuorovaikut*	-	0	0	0	0
LAB Primo	Eläinavuste* AND sosiaalityö* AND vuorovaikut*	-	0	0	0	0
LAB Primo	Eläinavuste* AND sosiaalityö*	-	1	0	0	0
LAB Primo	Eläinavuste* AND sosiaali*	-	4	0	0	0
Finna.fi	Eläinavusteinen sosiaalityö	2015–2024. Tulok- sista pois rajattiin: AMK- opinnäytetyöt, kirjat sekä Kandi- työt.	9	6	4	3
LAB Primo	Animal assisted intervention AND social work AND interaction	2015–2024. Tulok- sista pois rajattiin: Kirjat	91	19	2	1
LAB Primo	Animal Assisted Social Work AND interaction	2015–2024. Tulok- sista pois rajattiin: Kielenä Norja.	182	33	8	3
EBSCO Academic Search Elite	Animal Assisted Social Work AND interaction	2015–2024.	1	1	0	0
EBSCO Academic Search Elite	Animal Assisted Social Work	2015–2024.	3	3	0	0
EBSCO Academic Search Elite	Animal assisted intervention AND social work AND interaction	2015–2024.	15	12	0	0
Eric	"Animal Assisted Social Work" AND interaction	-	0	0	0	0
Eric	Animal Assisted Social Work	2015–2024.	123	10	0	0
Eric	Animal assisted intervention AND social work AND interaction	2015–2024.	173	1	0	0

Taulukko 2. Aineistohaku

### 4.3 Aineiston analysointi

Teeman sisältö painottuu teemoittelussa. Aineisto pilkotaan ja ryhmitellään aihepiireittäin. Tämä mahdollistaa myös tiettyjen teemojen esiintyvyyden vertailua aineistoissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105–107.) Tässä opinnäytetyössä hyödynnettiin teemoittelua aineistoa analysoidessa. Katsauksen tekijä tarkastelee aineistosta yhtäläisyyksiä ja eroja (Niela-Vilén & Hamari 2016, 30). Aineistosta on tehty muistiinpanoja, sekä koottu löydettyjä ilmaisuja erilaisiin teemoihin sen perusteella minkälaisia hyödyttäviä tekijöitä niissä oli havaittavissa vuorovaikutuksen kannalta. Taulukossa 3 on esitetty esimerkki toteutetusta aineiston analysoinnista teemoittelun avulla. Tuloksien raportoinnissa voi tulososan otsikoida teemojen mukaisesti (Niela-Vilén & Hamari 2016, 32). Syntyneitä teemoja hyödynnettiin tämän opinnäytetyön tuloksien otsikoinnissa.

Suora lainaus	Alateema	Yläteema
<p>– – <i>monesti eläimen läsnäolo sai asiakkaat puhumaan sellaisista tunteista ja tilanteista, joista asiakas ei välttämättä ilman eläintä olisi lähtenyt kertomaan.</i> (Oijen- nus &amp; Valo 2018, 51.)</p> <p><i>It seemed like the emotional connection between the client and staff member was stronger in EASW.</i> (Carl- son 2017, 326.)</p>	Syvempi yhteys	Eläin yhteyden helpotta- jana
<p>– – <i>eläin toimi tilanteissa tunnelman keventäjänä, tuo- den ikään kuin yhteisen tarkkailun kohteen, josta sai hyvää mieltä ja yhteistä huumoria. Tämän nähtiin va- pauttavan ja rentouttavan tunnelmaa.</i> (Hirvikoski 2022, 40.)</p> <p>– – <i>eläin mahdollistaa toiminnallisuutta, joka on suh- teen rakentamisen kannalta merkittävä apu.</i> (Hirvikoski 2022, 41.)</p>	Toiminnallisuus ja tark- kailun kohde	
<p>– – <i>nuorien on helppo eläimen kautta lähestyä työntee- kijää.</i> (Hirvikoski 2022, 39.)</p> <p><i>Seitsemästä haastattelusta oppilaasta viisi koki, että keskustelun aloittaminen kuraattorin kanssa on hel- pompaa koiran ollessa paikalla.</i> (Pietarinen 2017, 46.)</p>	Työntekijään kontaktin ot- tamisen helpottuminen	Eläin ja sen läsnäolo asi- akkaan kannalta
<p>– – <i>nuori ei välttämättä ole kiinnostunut yhteisen ajan vietosta vain esimerkiksi keskustellen, mutta eläinavusteisen toiminnan myötä motivaatio yhteiseen ajanviettoon kasvaa.</i> (Hirvikoski 2022, 45.)</p>	Motivaation ja mieleisen sisällön tuoja	

Taulukko 3. Aineiston analyysi

Kirjallisuuskatsauksessa tutkitaan vain sille erityisen merkityksellisiä tutkimuksia ja niitä siltä osin, kun ne vastaavat tutkimuksen aiheeseen (Knopf 2006; Hiebl 2021, Vilkkä 2023, 86 mukaan). Kirjallisuuskatsaukseen valittu aineisto koostui kuudesta tutkimuksesta. Tutkimuksissa oli löydettävissä tuloksia myös vuorovaikutuksen osalta, joita tarkasteltiin. Laadunarvioinnissa kiinnitetään huomiota siihen, kuinka hyvin tutkimus on toteutettu ja kuinka se vastaa katsauksen tutkimuskysymykseen ja tarkoitukseen (Booth ym. 2022, Vilkkä 2023, 93 mukaan). Niiden laatua on arvioitu osana aineiston valintaa. Se millaisia katsauksessa käytetyt lähteet ovat, on olennaisia raportoida (Sulosaari & Kajander-Unkuri 2016, 112). Kirjallisuuskatsauksen aineisto on esitelty taulukossa 4.

Tekijät, vuosi	Julkaisu	Tutkimus
Carlsson, C. 2017	Triads in Equine-Assisted Social Work Enhance Therapeutic Relationships with Self-Harming Adolescents  Vertaisarvioitu artikkeli	Kvalitatiivinen tutkimus.  Syvähaastattelu; ensimmäisissä haastatteluissa haastateltu yhdeksää itseään vahingoittavaa 15–21-vuotiasta naista, jotka osallistuivat EASW, ja myös kahdeksaa työntekijää, jotka toteuttavat EASW. Toiseen haastatteluun ja toiminnan havainnointiin valittiin näistä asiakkaista neljä ja työntekijöistä kolme.  Siinä selvitettiin EASW:n osallistujien muodostaman kolmik- kon sisälle muodostuvia kaksikoita, ja hevosen vaikutusta työntekijän ja asiakkaan välillä olevaan suhteeseen.
Hirvikoski, A. 2022	”Mitä enemmän se yhteys ihmisiin on rikki, niin sitä enemmän sitä yhteyttä pystytään hoitamaan eläimen kautta” Eläinavusteisuuden hyödyntäminen lastensuojelulaitoksen työntekijän ja nuoren suhteen rakentamisessa  Pro gradu -tutkielma	Kvalitatiivinen tutkimus.  Teemahaastattelu; haastateltu kahdeksaa ohjaajaa, jotka käyttäneet työskentelyssä eläinavusteisuutta sijaishuol- lossa nuorten kanssa.  Siinä selvitettiin ohjaajan ja nuoren väliselle suhteelle ja sen muodostumiselle tulevia vaikutuksia eläinavusteisuudesta.
Mercer, J., Williams Davies, E., Cook, M., & Bowes, N. J. 2022	”I feel happier in myself with the dogs”: the perceived impact of a prison animal programme for well-being  Vertaisarvioitu artikkeli	Kvalitatiivinen tutkimus.  Puolistrukturoitu haastattelu; haastateltu kahdeksaa vanki- lassa olevaa henkilöä, joilla on ollut haasteita mielen- terveyden kanssa, ja jotka ovat osallistuneet eläinavusteiseen oh- jelmaan siellä.  Siinä selvitettiin PAP:in vaikutuksia sellaisten vankilassa olevien hyvinvointiin, joilla on arvioitu olevan riski vahingoit- taa itseään.
Oijennus, K. & Valo, R. 2018	”Eläinavusteisilla menetelmillä on niinku isompi potentiaali käsillä kuin mitä me ehkä välttämättä edes ymmärretäänkään” Eläinavusteisuuden merkitykset tunne- ja vuorovaikutus- taitojen harjoittelussa asiakkaan, am- matillaisen ja sosiaalialan näkökul- masta  Sosionomi (YAMK) opinnäytetyö	Kvalitatiivinen tutkimus.  Teemahaastattelu; haastateltu kahta asiantuntijaa.  Puolistrukturoitu lomakehaastattelu; vastannut 24 ammatti- laista.  Siinä selvitettiin merkityksiä tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelussa, joita ammatillinen eläinavusteisuus toi.
Pietarinen, R. 2017	ELÄINAVUSTEINEN TYÖSKEN- TELY SOSIAALITYÖSSÄ  Oppilaiden ja kuraattorin kokemuksia eläinavusteisesta koulukuraattorin työstä  Pro gradu -tutkielma	Kvalitatiivinen tutkimus.  Teemahaastattelu; haastateltu seitsemää yläkouluikäistä oppilasta, jotka käyneet kuraattorin vastaanotolla sekä koi- ran ollessa että ei ollessa läsnä, sekä yhtä koulukuraattoria, joka hyödyntää eläinavusteisuutta. Siinä selvitettiin eläinavusteisuuden merkitystä kuraattorin työskentelyssä nuorelle.
Pitheckoff, N., McLaughlin, S. J., & de Medeiros, K. 2018	”Calm . . . Satisfied . . . Comforting”: The Experience and Meaning of Rab- bit-Assisted Activities for Older Adults  Vertaisarvioitu artikkeli	Kvalitatiivinen tutkimus.  Suora havainnointi; havainnoitu noin 30 osallistujaa ka- niavusteisessa toiminnassa ikäänntyneiden pitkäaikaisessa hoivayksikössä. Puolistrukturoitu haastattelu; Kahdeksalle toimintaan osallistuneelle ikäänntyneelle.  Siinä selvitettiin käsitystä, osallistujien näkökulmasta, koke- muksesta RAA:sta.

Taulukko 4. Kirjallisuuskatsauksen aineisto

## 5 Tulokset

### 5.1 Eläimen vaikutus asiakassuhteen alussa

Eläinavusteisuuden hyödyntäminen etenkin asiakassuhteen alussa nousi aineistossa esille. Tämän nähtiin luovan suhdetta ja vuorovaikutusta työntekijän ja asiakkaan välille. Tuloksissa tämä näkyi sekä työntekijän että asiakkaan näkökulmasta. Oijennus & Valo (2018, 50) toteavat ammattilaisten kuvanneen eläinavusteisuuden nopeuttaneen turvallisen ja luottamuksellisen suhteen rakentumista. Myös Hirvikoski (2022, 39–40) kuvaa useiden haastateltavien tuoneen esille tutustumisen ja suhteen luomisen helpottumisen uusien nuorten asiakkaiden parissa. Tähän nähtiin vaikuttavan lisääntynyt vuorovaikutus ja keskusteluyhteys. Eläimen läsnäolo toi tilanteeseen myös vaihtoehtoisen keskusteluaiheen, nuoren ja hänen tilanteensa lisäksi. Pietarisen (2017, 47) tutkimuksessa oppilaista neljä ilmaisi luottamuksellisten välien kuraattoriin syntyneen helpommin koiran ollessa mukana. Kuraattorin havainnot vastasivat myös koiran helpottavan luottamuksen syntymistä.

Eläimellä nähtiin kuitenkin monia mahdollisuuksia. Eläin saattoi lievittää jännittyneisyyttä ensimmäisissä kohtaamisissa, sekä ensimmäisissä kohtaamisissakin mahdollistunut toiminnallisuus helpotti keskustelua. Eläimen kautta koettiin nuorten lähestyminen helpommaksi. Eläin mahdollistaa myös tutustumista sen kautta, sitä voi katsella ja sille jutella. Silloin ei tarvitse puhua vielä suoraan toiselle ihmiselle. Nuorille, joilla on kiintymyssuhdehäiriö, voi kontakti ensin eläimen kanssa ja siitä lisääntyen ohjaajiin, olla tärkeä suhteen kehittymisen kannalta. (Hirvikoski 2022, 38–43.) Eläin voi siis tarjota alkuun pehmeämmän ja vähemmän jännittävän kohtaamisen, mikä voi helpottaa myös toiminnallisuuden kautta mahdollisuutena tarkkailla tilannetta ja arvioida sitä omaan tahtiinsa. Eläimen läsnäolo voi tuoda lisää tilaa vuorovaikutukselle, sen monissa muodoissa, kiirehtimättä sitä ja mahdollistaen sen syntyä osapuolten tahdissa.

### 5.2 Vuorovaikutuksen lisääntyminen

Eläinavusteisuudessa näkyi aineistossa myös paikkansa vuorovaikutuksen lisääjänä. Mercer, Williams Davies, Cook & Bowes (2022, 88) kuvasivat koirien tarjonnan tilaisuuksia positiivisten kokemusten jakamiseen ja yhteyden muodostamiseen muiden ihmisten kanssa vankilassa. Pitheckoff, McLaughlin & de Medeiros (2018) saivat samanlaisia tuloksia kaniavusteisen toiminnan (Rabbit-Assisted Activities, RAA) mahdollisuuksista. Kani saattoi herättää muistoja, niistä voi keskustella työntekijän kanssa tai sille voitiin jutella suoraan. Koira puolestaan saattoi auttaa samaistumaan muihin ihmisiin (Mercer ym. 2022, 87). Sekä koiran että kaniä nähtiin siis laajentavan vuorovaikutuksen mahdollisuutta myös muiden ihmisten kanssa.

Hirvikosken (2022, 42) mukaan nuori saattoi ensin ottaa kontaktia eläimeen. Tämä tarjosi myös työntekijälle mahdollisuutta lähteä rakentamaan vuorovaikutusta nuoreen. Työntekijä saattoi ottaa puheeksi nuoren reaktioita eläimeen, ja näin luoda keskustelua.

### 5.3 Eläin yhteyden helpottajana työntekijän näkökulmasta

Aineistosta nousi monia asioita, joiden voidaan nähdä hyödyttävän vuorovaikutusta, ja luovan yhteyttä asiakkaan ja ammattilaisen välille. Hirvikosken (2022, 46–54) tekemissä haastatteluissa tuli esiin, että eläimen läsnä ollessa käytävät vaikeat keskustelut nähtiin suhdetta vahvistavana ja sujuvan paremmin. Haastatteluissa nimettiin myös eläimen rauhoittava vaikutus nuoriin, mikä helpotti tunteiden säätelyä ja näin myös keskustelua. Samoin Oijennuksen & Valon (2018, 51–65) mukaan ammattilaiset kuvailivat eläimen läsnäolon vaikuttaneen niin, että asiakkaat kertoivat tunteista ja tilanteista, joista ilman eläintä eivät välttämättä olisi puhuneet. Eläimen koettiin vapauttavan tunnelmaa sekä vuorovaikutusta, inhimillistävän kommunikaatiota sekä luovan todennäköisempää mahdollisuutta luottamukselliselle keskusteluyhteydelle. Pietarinen (2017, 47–49) nostaa esille kuraattorin kuvailleen koiraa asiakastilanteessa pehmentävänä tekijänä ja helpottavan sen hetkisen tunnetilan puheeksi ottoa koiran toiminnan kautta. Carlsson (2017, 236) puolestaan kuvasi hevosavusteisen sosiaalityön (Equine-Assisted Social Work, EASW) tuovan lisäulottuvuutta asiakassuhteeseen ja vaikuttavan siltä, että emotionaalinen yhteys on vahvempi sen avulla. Eräs työntekijä kuvasi myös saaneensa asiakkaaseen ihan erilaisen yhteyden hevosavusteisen sosiaalityön avulla, verrattuna hoitokeskuksessa tapahtuneeseen.

Eläinavusteisuuden hyödyntäminen tarjosi tilanteeseen myös tietynlaisen toiminnallisuuden ja huomion kohteen. Hirvikoski (2022, 40–45) toteaa haastateltavien tuoneen ilmi, eläimen toimivan tunnelmaa rentouttavana, mahdollisuutena tarkkailla yhdessä ja tilanteen vaatiessa keskittymistä ja läsnäoloa, sekä työntekijältä että nuorelta, mahdollistavan myös suhteen syvenemistä. Suhteen rakentumista hyödytti myös toiminnallisuuden mahdollisuus, minkä eläin tuo. Se saattoi vähentää nuoren jännittyneisyyttä ja luovan mahdollisuuksia puhumiselle.

Eläin saattoi toimia myös tiedon sijaiskuulijana vuorovaikutuksessa. Kuraattorilla oli kokemus siitä, että puhe saatetaan suunnata koiralle työntekijän sijaan (Pietarinen 2017, 48). Myös Hirvikosken (2022, 47) haastatteluissa nousi esille, että vaikka nuori tiedosti ohjaajan kuulevan puheen, saattoi nuori suunnata sen silti suoraan eläimelle, etenkin haastavissa tilanteissa.

Myös ohjaajassa eläimen kanssa toimiminen voi tuoda hyötyjä esille. Hirvikoski (2022, 60) tuo esille eläimen laskevan myös ohjaajien stressitasoja, mahdollistaen lempeätä ja



leikkisää vuorovaikutusta. Hevosavusteisessa sosiaalityöstä tehdystä tutkimuksessa asiakkaan ja hevosen välinen viestintä ja kunnioitus auttoivat muokkaamaan työntekijän kuvaa asiakkaasta empaattisemmaksi, joka puolestaan vahvisti asiakkaan ja työntekijän välistä suhdetta (Carlsson 2017, 236). Eläinavusteisuudella voidaan siis vaikuttaa vuorovaikutuksen molempiin osapuoliin.

#### 5.4 Eläimen läsnäolo asiakkaan kannalta

Eläin ei tuonut ainoastaan hyötyjä ammattilaisen kannalta, vaan aineistosta nousi esille keinoja, miten se tarjoaa myös asiakkaalle hyödyttäviä tekijöitä vuorovaikutukseen ja tilanteisiin mitkä vaativat vuorovaikutusta. Työntekijään tutustuminen ja lähestyminen on voi olla helpompaa asiakkaallekin eläimen avulla. Nuoren tutustuminen työntekijään saattaa tapahtua eläimen kanssa puuhastellessa vähän kuin siinä sivussa (Hirvikoski 2022, 41). Myös eräs vanki kuvasi positiivisia muutoksia vankien ja koirat tuoneen työntekijän väliselle suhteelle (Mercer ym. 2022, 88). Lasten kuvattiin eläimen kanssa työskennellessä unohtavan paikalla olevan aikuisen olevan ammatti-ihminen eläimen vapauttaessa tunnelmaa (Oijenun & Valo 2018, 65). Asiakkaan puhumista voi helpottaa eläimen mahdollistama toiminnallisuus, esimerkiksi eläimen katseleminen (Hirvikoski 2022, 46). Oppilailta oli kokemus koiran helpottavan vuorovaikutusta, keskustelun avaaminen kuraattorin kanssa ja hankalien ja vaikeiden aiheiden avaaminen olivat koiran läsnä ollessa helpompaa. Jotkut kuvasivat puhuvansa enemmän itse, kun koira oli läsnä. (Pietarinen 2017, 46–48.)

Kuraattorin mukaan koira tarjoaa keskustelussa hyväksyttävän tauon nuorelle, siltä voi hakea huomiota ja tukea. Mikäli koira ei ole, tällainen luonteva mahdollisuus jää pois. (Pietarinen 2017, 43.) Tämä voi olla yksi osatekijä helpottuneessa vuorovaikutuksessa. Eläin mahdollistaa pientä aikalisää asiakkaalle, samoin kuin tukea. Hirvikosken (2022, 40) mukaan, kun eläin on läsnä jutellessa työntekijän kanssa, nuoren on mahdollista esimerkiksi silittää tai katsella eläintä, sen sijaan että katsoisi työntekijää silmiin. Haastateltavat olivat tuoneet esille, että suoran vuorovaikutuksen ollessa liian vaikeaa, saattoi nuori suoriutua tilanteesta silti vastaamalla ja puhumalla eläimelle.

Eläin voi tarjota asiakkaalle myös keinoja ottaa kontaktia työntekijään ja päästä vuorovaikutukseen. Hirvikosken (2022, 45) toteuttamissa haastatteluisissa tuli ilmi työntekijöiden näkemys siitä, että nuoren on helpompi pyytää viettämään aikaa kanssaan eläimen tai tallille menon kautta, kuin pyytää henkilökohtaista aikaa suoraan. Eläimen läsnäolo saattoi tuoda myös motivaatiota yhteiseen aikaan työntekijän kanssa, jos se muuten ei ollut näyttäytynyt kiinnostavalta.

Eläimen kanssa toimiminen voi auttaa asiakasta näkemään myös työntekijän inhimillisempänä. Carlsson (2017, 325–326) kuvaa yhden asiakkaan kokemusta siitä, että hevosavusteisentyöskentelyn aloittamisen jälkeen työntekijän alkoi näkemään vihaisen pomon sijaan myös yksilönä, ja yhteisestä ajasta tuli mukavampaa.

## 6 Yhteenveto ja pohdinta

### 6.1 Johtopäätökset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvata eläimen mukanaan tuomia hyötyjä vuorovaikutukseen sosiaalialalla ja tavoitteena oli lisätä tietoa eläinavusteisuuden hyödyistä vuorovaikutustilanteissa. Tutkimuskysymys oli ”Mitä hyötyjä eläimen mukana olo on tuonut vuorovaikutukseen sosiaalialalla?”. Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, hyödyntäen teemoittelua aineiston analyysiin. Aineisto vastaa tutkimuskysymykseen ja muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden teoriaosuuden kanssa. Eläinavusteisuuden nähtiin tuovan useita hyötyjä vuorovaikutukseen. Eniten nousivat esille hyödyt asiakassuhteen alussa, luottamuksessa, suhteen syvenemisessä, vuorovaikutuksen lisääntymisessä, toiminnallisuudessa sekä näiden tuomissa hyödyissä työntekijöille ja asiakkaille.

Eläimen mukanaan tuomat vaikutukset asiakassuhteen alussa ovat moninaiset. Se nopeuttaa ja helpottaa suhteen sekä luottamuksen syntymistä. Tämä on erityisen hyödyllistä sosiaalialan asiakastyössä, missä suhdeperustaisuus ja luottamus mahdollistavat vaikuttavaa työskentelyä. Suhteen muodostuessa nopeammin, päästään myös työskentelemään palveluntarvetta aiheuttavien asioiden kanssa nopeammin. Luottamus asiakassuhteessa helpottaa asiakasta kertomaan totuudenmukaisemmin tilanteestaan, sekä uskomaan, että hänen asioitansa hoidetaan. Nämä voivat lisätä myös asiakastyytyvyyttä. Myös se, että eläin voi avata asiakkaan vuorovaikutusta työntekijän suuntaan alkuun haastavassa tilanteessa, selvästi hyödyttää työskentelyä. Teoriapohjassa käsiteltiin myönteisiä vaikutuksia luottamussuhteeseen eläinavusteisessa psykoterapiassa, jotka näyttäisivät nyt ilmenevän myös eläinavusteisuudessa sosiaalialalla.

Aineistossa nousi monta nyanssia siitä, että eläinavusteisuudella voidaan saavuttaa syvempää yhteyttä asiakkaaseen. Tämä hyödyttää sekä asiakasta että työntekijää. Mikäli asiakkaan on vaikeaa suoraan kertoa, voi sijaiskuulijana oleva eläin auttaa työntekijää saavuttamaan merkityksellistä tietoa. Eläin mahdollistaa asiakkaalle matalamman kynnyksen vuorovaikutuksessa ja itsensä ilmaisussa sanallisesti, mikäli hän ei jostain syystä halua tai kykene viestimään asioita suoraan työntekijälle. Asiakkaiden kertoessa enemmän tilanteistaan ja tunteistaan, luo se työntekijälle realistisempaa kuvaa asiakkaan tilanteesta, sekä näin myös mahdollisuuksistaan tämän auttamiseksi.

Eläinavusteisuus lisää vuorovaikutusta ihmisten välillä. Oli kyseessä työntekijä tai toinen asiakas, on eläimen avulla mahdollista saada enemmän vuorovaikutusta ja yhteyttä aikaiseksi. Työntekijän kannalta lisääntynyt vuorovaikutus auttaa työskentelyssä, etenkin niiden asiakkaiden kanssa, joiden osalta vuorovaikutus olisi muutoin niukkaa, lisäämällä

mahdollisuutta tutustua, käsitellä sekä hoitaa asioita tehokkaammin. Se voi auttaa myös asiakkaan oman mielipiteen ilmenemisessä. Asiakkaiden keskinäisellä lisääntyneellä vuorovaikutuksella voi olla yhteenkuuluvuutta ja näin elämänlaatua sosiaalisuuden kautta lisääviä vaikutuksia. Eläimen auttaessa samaistumaan muihin ihmisiin, saattaa sillä olla myös mahdollisia hyötyjä empatian kannalta. Sosiaalisuutta lisäävä vaikutus oli mainittuna myös tämän opinnäytetyön teoriapohjassa, jonka nähdään tukevan tätä tulosta. Esille nousi myös, ettei eläinavusteisuuden vuorovaikutusta lisäävä tekijä ole ikäsidonnaista, vaan vaikutuksia nähtiin nuorista ikääntyneisiin asti. Tämä lisää eläinavusteisuuden mahdollisuuksia ja hyödynnettävyyden laajuutta, kun vaikutukset eivät näytä rajoittuvan tiettyihin ikäryhmiin.

Eläimen tuoma toiminnallisuuden mahdollisuus voi myös tuoda keinoja pärjätä paremmin vuorovaikutuksessa työntekijän kanssa. Kun toiminnallisuus mahdollistaa tilaa myös luontevalle tauolle ja eläimen antamalle tuelle, saa asiakas mahdollisuuden ottaa tarpeen mukaan hetkellisen aikalisän tilanteessa. Tällaisessa tilanteessa ei työntekijältä tarvitse myöskään erikseen pyytää taukoa, mihin asiakkaalla saattaisi nousta kynnystä esimerkiksi palaverin ollessa kesken uusien työntekijöiden kanssa. Tämä voi helpottaa asiakkaan suoriutumista tilanteessa ja eläin voi näin mahdollistaa tilanteen kulkua eteenpäin, kuitenkin tinkimättä jokaisen tarpeiden huomioimisesta. Vaikeissa tilanteissa pienikin helpotus vuorovaikutuksen vaativuuteen voi edistää tuloksen syntymistä.

Toisaalta Pietarinen (2017, 57) nostaa esille myös työntekijän tarpeen arvioida yksilöllisesti sopiiko eläinavusteinen työskentely asiakkaalle. Voimakas eläimen pelkääminen tai aggressiivinen suhtautuminen siihen on selvä este. Vaikkei tässä opinnäytetyössä käsitelty tätä näkökulmaa tarkemmin, on se kuitenkin huomioitava eläinavusteisuuden yhteydessä. Hirvikoskikin (2022, 61–62) toteaa, ettei eläin tuo automaationa kuvailtuja hyötyjä mukanaan. Aineistosta nousee kuitenkin hyötyjä selvästi näkyville, joten eläinavusteisuudella on suuri potentiaali työskentelyssä, vaikkei se, niin kuin ei mikään menetelmä, ole kaikkiin tilanteisiin soveltuva.

Tämän kirjallisuuskatsauksen johtopäätöksenä todetaan, että vuorovaikutukseen on mahdollista saada paljon sitä edistäviä vaikutuksia eläinavusteisuuden kautta. Niitä ovat nopeampi luottamus- ja asiakassuhteen syntyminen, syvemmän yhteyden saavuttaminen, lisääntynyt vuorovaikutus asiakkaan ja työntekijän välillä sekä eläimen tuoman toiminnallisuuden vaikutukset tilannetta helpottavana. Näitä kaikkia tekijöitä voidaan hyödyntää sosiaalialan asiakastyöskentelyssä, parantamaan vaikuttavuutta ja työskentelyn laatua.

## 6.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Hyvää tieteellistä käytäntöä tulee noudattaa opinnäytetyöissä (Arene, 7). Jotta tieteellisen tutkimuksen on mahdollista olla eettisesti hyväksyttävä, luotettava sekä tuloksiltaan uskottava, edellyttää se tutkimukselta hyvän tieteellisen käytännön mukaista suorittamista. Rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta sekä tarkkuutta tulee noudattaa tutkimuksessa. Tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät tulee olla eettisesti kestäviä sekä täyttää tieteellisen tutkimuksen kriteerit. Muiden tutkijoiden työhön tulee viitata asianmukaisella tavalla. (TENK 2012, 3.) Kirjallisuuskatsausta koskevat samat eettiset lähtökohdat kuin hyvässä tieteellisessä käytännössä (Vilka 2023, 99). Hyvää tieteellistä käytäntöä on noudatettu tätä opinnäytetyötä tehdessä. Lähdeviittauksiin on kiinnitetty tarkasti huomiota, jotta oma teksti ja muualta lainattu erottuisivat selkeästi toisistaan. Eettinen sitoutuneisuus toimii ohjaavana hyvässä tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150). Koko opinnäytetyöprosessin ajan on kiinnitetty huomiota oman toiminnan eettisyyteen arvioimalla tehtyjä valintoja ja noudattamalla opinnäytetyötä ja kirjallisuuskatsausta koskevia, sekä muita soveltuvia ohjeita.

Luotettavuutta heikentää, mikäli aineiston valinnassa olevaa tarkoituksenhakuisuutta ei ole kirjattu raporttiin tai eritelty (Kangasniemi ym. 2013, 298). Eettisesti toimittaessa kirjallisuuskatsauksen tulokset esitetään oikeassa valossa ja painotukset näkyen (Vilka 2023, 99). Opinnäytetyö keskittyi eläinavusteisuuden hyötyihin, joten siinä on selkeästi tuotu esille sen tarkastelleen positiivisia havaintoja aiheesta.

Tutkijan tekemien valintojen ja raportoinnin eettisyys korostuu kuvailevan kirjallisuuskatsauksen kaikissa vaiheissa menetelmällisestä väljyydestä johtuen. Toisiinsa tiiviisti sidoksissa olevia eettisyyttä sekä luotettavuutta voidaan parantaa läpinäkyvällä ja johdonmukaisella toiminnalla koko prosessin ajan. (Heinrich 2002, Kangasniemi ym. 2013, 297 mukaan.) Opinnäytetyötä on toteutettu johdonmukaisesti, sekä kuvattu sen vaiheita läpinäkyvyyden ja toistettavuuden parantamiseksi. Osa siinä käytetyistä aineistoista oli vertaisarvioituja. Opinnäytetyön toteutuksessa tuli ilmi siihen valikoituneiden tutkimusten keskenään hyvin samanlaiset toteutustavat. Tätä ei ollut tavoiteltu tarkoituksenmukaisesti. Kaikki olivat laadullisia tutkimuksia, sekä toteutettu ainakin osittain erilaisten haastattelujen avulla. Hakuja jouduttiin toteuttamaan myös useita, ennen kuin riittävästi aineistoa saatiin kasaan. Aineiston kooksi, mistä kuvailu muodostettiin, jäi kuusi tutkimusta. Nämä seikat on hyvä ottaa huomioon arvioitaessa tutkimusta.

Kirjallisuuskatsauksessa prosessiin, siinä tehtyihin valintoihin, sekä tuloksiin, vaikuttavat aika, joka on käytettävissä sekä tutkijoiden määrä (Hiebl 2021; Booth ym. 2022, Vilka 2023, 104 mukaan). Myös Tuomi ja Sarajärvi (2018, 165) mukaan laadullisen tutkimuksen

perusvaatimuksena on riittävästi aikaa tutkijalle toteuttaa tutkimuksensa. Tässä opinnäytetyössä käytettävissä ollut aika voidaan nähdä laatua heikentävänä tekijänä. Aikataulussa ei osattu täysin varautua kaikkiin tekijöihin, jolloin se alkoi muodostua tiukaksi. Tutkijoita oli tässä opinnäytetyössä ainoastaan yksi, joten senkin voidaan nähdä heikentävän laatua.

### 6.3 Jatkotutkimus ja -kehittämisaiheet

Opinnäytetyöstä nähtiin nousseen monia tutkimisen arvoisia asioita esille. Tarkastelua voisi jatkaa kohdentamalla sitä eläinlajin tai mahdollisien eläinavusteisuuden negatiivisten vaikutusten osalle. Eläinten hyödyntämisen eettisiä näkökulmia tulisi myös tarkastella käytännön tasolla. Myös suomalaista, vertaisarvioitua, tutkimusta aiheesta olisi hyvä lisätä ja tarkastelua voisi kohdistaa myös eri sosiaalialan asiakasryhmiin, minkä kanssa eläinavusteisuutta on toteutettu.

Opinnäytetyön aineistonhakua toteutettaessa nousi ilmi huomio siitä, että monessa lähteessä eläinavusteista työtä määritellään eläinlajin kautta käytettävien termien osalta. Tätä olisi mahdollista lähteä tutkimaan monella tapaa. Tarkastelua olisi mahdollista kohdistaa eri eläinlajien tuomien hyötyjen sekä erojen osalle, tai tutkia termistöä itsessään, miten sitä käytetään. Tämä olisi hyödyllistä, koska näin voitaisiin arvioida eläinlajien välisiä mahdollisia eroavuuksia, mahdollisuuksia ja vaikuttavuutta asiakastyössä. Lisäksi näin voitaisiin koota ja yhtenäistää käytettävää termistöä, mikä helpottaisi työntekijöitä ja asiakkaita saamaan tietoa ymmärrettävässä muotoa, verrattuna tilanteeseen, jossa samanlaisista tilanteista käytettäisiin useita erilaisia nimikkeitä.

Koska tämä opinnäytetyö tutki eläimen mukana tuomiaan positiivisia asioita, olisi mahdollista lähteä tarkastelemaan myös toista puolta asiasta ja tutkia onko eläimen nähty tuovan negatiivisia puolia eläinavusteisuudessa ja missä kontekstissa niitä on tarkasteltu. Tällainen tarkastelu vahvistaisi kokonaiskuvaa eläinavusteisuudesta, sen lisätessä tarkastelun näkökulmia. Tämä lisääntyvä tieto voisi auttaa myös välttämään eläinavusteisuuden käyttöä tilanteissa, joihin se ei ole soveltuvaa.

Eläimen hyödyntämisessä tulee huomioida myös eläimen näkökulma sekä eettisyys. Tämä näyttäytynee tulevaisuudessa vielä vahvemmin. Tutkimukset aiheesta auttaisivat luomaan entistä vahvempaa näyttöä ja ohjeistuksia eettisyyden toteutumisen varmistamiseksi. Tämä lisäksi eläinavusteisuuden eettistä kestävyyttä toimintamallina.

Erilaisten sosiaalialan asiakasryhmien tarkastelulla voitaisiin kartoittaa ja vertailla eläinavusteisuuden toteutusta ja käyttökohteita. Tämä voisi hyödyttää eläinavusteisuuden vakiintumista sosiaalialan moniin toimintaympäristöihin ja tuoda esille näkökulmia ja ideoita työntekijöille siitä, mihin kaikkeen eläinavusteisuutta voidaan soveltaa. Se myös voisi

mahdollistaa asiakkaiden parempaa pääsyä eläinavusteisiin toimintoihin mukaan tiedon lisääntyessä.

## Lähteet

Arene. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Viitattu 23.9.2023. Saatavissa

<https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>

Carlsson, C. 2017. Triads in Equine-Assisted Social Work Enhance Therapeutic Relationships with Self-Harming Adolescents. *Clinical Social Work Journal*. 45(4), 320–331. Viitattu 6.2.2024. Saatavissa <https://doi.org/10.1007/s10615-016-0613-2>

ERIC. FAQ home. Viitattu 20.2.2024. Saatavissa <https://eric.ed.gov/?faq>

Ervast, L. & Raukola-Lindblom, M. 2021a. Esipuhe. Teoksessa Ervast, L. & Raukola-Lindblom, M. (toim.) *Hevoset ja koirat eläinavusteisessa työssä – tutkittua tietoa ja kokemuksia*. Sanasilta Oy. 5–25.

Ervast, L. & Raukola-Lindblom, M. 2021b. Eläinavusteisuus vuorovaikutuksen kuntoutusta tehostamassa. Teoksessa Ervast, L. & Raukola-Lindblom, M. (toim.) *Hevoset ja koirat eläinavusteisessa työssä – tutkittua tietoa ja kokemuksia*. Sanasilta Oy. 76–94.

Fine, A. H. & Beck, A. M. 2015. Understanding Our Kinship with Animals: Input for Health Care Professionals Interested in the Human–Animal Bond. Teoksessa Fine, A. H. (toim.) *Handbook on animal-assisted therapy: foundations and guidelines for animal-assisted interventions*. Academic Press. 3–10.

Fine, A. H., Tedeschi, P. & Elvove, E. 2015. Forward Thinking: The Evolving Field of Human–Animal Interactions. Teoksessa Fine, A. H. (toim.) *Handbook on animal-assisted therapy: foundations and guidelines for animal-assisted interventions*. Academic Press. 21–35.

Finna.fi. Finna - hakupalvelujen kokonaisuus. Viitattu 20.2.2024. Saatavissa <https://finna.fi/Content/about>

Furst, G. 2011. *Animal programs in prison: a comprehensive assessment*. FirstForumPress.

Hautamäki, L., Ramadan, F. & Vilhunen, T. 2021. Millainen on hyvä eläinavusteinen interventio? Käsikirja eläinavusteisten menetelmien laadukkaaseen toteuttamiseen eri toimintaympäristöissä. Kela. Viitattu 25.9.2023. Saatavissa



<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/06a4187d-0911-4c46-8755-cc16ffbe0c08/content>

Hirvikoski, A. 2022. "Mitä enemmän se yhteys ihmisiin on rikki, niin sitä enemmän sitä yhteyttä pystytään hoitamaan eläimen kautta" Eläinavusteisuuden hyödyntäminen lastensuojelulaitoksen työntekijän ja nuoren suhteen rakentamisessa. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.2.2024. Saatavissa <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20220518>

Ikäheimo, K. 2013a. Eläinavusteisen työskentelyn määritelmiä ja termejä (AAA ja AAT). Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Solution Models House. 10–13.

Ikäheimo, K. 2013b. Eläimen ja ihmisen suhde. Teoksessa Ikäheimo, K. (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Solution Models House. 5–9.

Ikäheimo, K. 2020. OSA 2/Ripaus teoriaa ja uusi luokittelu. Teoksessa Järvi, T. & Ikäheimo, K. Koira koulutyössä. Toimintaa ja teoriaa eläinavusteisuudesta. Helsinki: BoD – Books on Demand. 83–100.

Kahilaniemi, E. 2016. Eläinavusteinen interventio. Asiakkaan toiminnallisuuden tukeminen koira-avusteisin menetelmin. Voimatassu Ky.

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. Hoitotiede 2013, 25 (4), 291–301.

LAB University of Applied Sciences a. TIETOKANTA EBSCO Academic Search Elite (LAB). Viitattu 20.2.2024. Saatavissa [https://lut.primo.exlibrisgroup.com/discovery/dbfulldisplay?docid=alma991592643906254&context=L&vid=358FIN\\_LUT:LAB&lang=fi&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=jse\\_arch\\_slot&query=any,contains,EBSCO%20Academic%20Search%20Elite%20\(LAB\)&offset=0&databases=any,EBSCO%20Academic%20Search%20Elite%20\(LAB\)](https://lut.primo.exlibrisgroup.com/discovery/dbfulldisplay?docid=alma991592643906254&context=L&vid=358FIN_LUT:LAB&lang=fi&adaptor=Local%20Search%20Engine&tab=jse_arch_slot&query=any,contains,EBSCO%20Academic%20Search%20Elite%20(LAB)&offset=0&databases=any,EBSCO%20Academic%20Search%20Elite%20(LAB))

LAB University of Applied Sciences b. Tervetuloa Primoon!. Viitattu 20.2.2024. Saatavissa [https://lut.primo.exlibrisgroup.com/discovery/search?vid=358FIN\\_LUT:LAB&lang=fi](https://lut.primo.exlibrisgroup.com/discovery/search?vid=358FIN_LUT:LAB&lang=fi)

Laki eläinten hyvinvoinnista 693/2023.

Lattu, S-J., Moisio, H. & Miettinen, E-M. 2022. Empaattisempi sosiaaliala luomassa empaattisempaa yhteiskuntaa. Sosiaalipedagogiikka, 23(2), 71–84. Viitattu 23.1.2024. Saatavissa <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/119759/75656>

- Laukkanen, S. 2013. Eläinten läheisyys tunne-elämämme säätelykeinona. Teoksessa Ikaheimo, K. (toim.) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Solution Models House. 22–36.
- Mercer, J., Williams Davies, E., Cook, M., & Bowes, N. J. 2022. "I feel happier in myself with the dogs": the perceived impact of a prison animal programme for well-being. *Journal of Forensic Practice*. 24(2), 81–94. Viitattu 6.2.2024. Saatavissa rajoitetusti <https://doi.org/10.1108/JFP-11-2021-0057>
- Mickelsson, R. 2021. Hyvinvointia ja luottamusta eläinavusteisella oppimisella. Teoksessa Ervast, L. & Raukola-Lindblom, M. (toim.) Hevoset ja koirat eläinavusteisessa työssä – tutkittua tietoa ja kokemuksia. Sanasilta Oy. 55–75.
- Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Gaudeamus Oy.
- Niela-Vilén, H. & Hamari, L. 2016. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. Teoksessa Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. (toim.) Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Juvenes Print, 23–34.
- Oijennus, K. & Valo, R. 2018. "Eläinavusteisilla menetelmillä on niinku isompi potentiaali käsillä kuin mitä me ehkä välttämättä edes ymmärretäänkään" Eläinavusteisuuden merkitykset tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelussa asiakkaan, ammattilaisen ja sosiaalialan näkökulmasta. Tampereen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö (YAMK). Viitattu 6.2.2024. Saatavissa <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018100915840>
- Parkkisenniemi, J. & Rimppi A. 2021. Kouluttamisen merkitys eläinavusteisen työn edellytyksiin ja eläinten hyvinvointiin. Teoksessa Ervast, L. & Raukola-Lindblom, M. (toim.) Hevoset ja koirat eläinavusteisessa työssä – tutkittua tietoa ja kokemuksia. Sanasilta Oy. 142–178.
- Pietarinen, R. 2017. ELÄINAVUSTEINEN TYÖSKENTELEY SOSIAALITYÖSSÄ. Oppilaiden ja kuraattorin kokemuksia eläinavusteisesta koulukuraattorin työstä. Itä-Suomen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.2.2024. Saatavissa <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20170433>
- Pitheckoff, N., McLaughlin, S. J., & de Medeiros, K. 2018. "Calm . . . Satisfied . . . Comforting": The Experience and Meaning of Rabbit-Assisted Activities for Older Adults. *Journal of applied gerontology*. 37 (12), 1564–1575. Viitattu 6.2.2024. Saatavissa rajoitetusti <https://doi.org/10.1177/0733464816680322>

Raatikainen, E., Rauhala, L. A. & Mäenpää, S. 2017. Qualified Empathy: A key element for an empowerment professional. *Sosiaalipedagogiikka*, 18, 113–121. Viitattu 23.1.2024. Saatavissa <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/65404/30617>

Salminen, A. 2011. Mikä Kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Viitattu 7.1.2024. Saatavissa [https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn\\_978-952-476-349-3.pdf](https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf)

Sosiaalialanamkverkosto.fi. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Viitattu 23.1.2024. Saatavissa <https://www.sosiaalialanamkverkosto.fi/wp-content/uploads/2023/04/SOSIAALIALAN-AMMATTIKORKEAKOULUTUKSEN-KOMPETENSSIT-2023.pdf>

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. 2024. Valtakunnalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön julkaisuja 2024:2. Viitattu 4.3.2024. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5424-3>

Suhonen, R., Axelin, A. & Stolt, M. 2016. Erilaiset kirjallisuuskatsaukset. Teoksessa Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. (toim.) Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Juvenes Print, 7–22.

Sulosaari, V. & Kajander-Unkuri, S. 2016. Integroitu kirjallisuuskatsaus. Teoksessa Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. (toim.) Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Juvenes Print, 107–117.

Talentia. 2018. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 2. painos. Punamusta Oy.

Talvio, M. & Klemola, U. 2017. Toimiva vuorovaikutus. Jyväskylä: PS-kustannus.

TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Viitattu 23.9.2023. Saatavissa [https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/htk\\_ohje\\_verkko14112012.pdf](https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/htk_ohje_verkko14112012.pdf)

Tiira, K. 2021. Millainen on koira-avusteiseen työskentelyyn sopiva koira? Teoksessa Ervast, L. & Raukola-Lindblom, M. (toim.) Hevoset ja koirat eläinavusteisessa työssä – tutkittua tietoa ja kokemuksia. Sanasilta Oy. 120–141.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vainio, I. 2021. Riskien hallinnalla kohti turvallista toimintaa. Teoksessa Ervast, L. & Raukola-Lindblom, M. (toim.) Hevoset ja koirat eläinavusteisessa työssä – tutkittua tietoa ja kokemuksia. Sanasilta Oy. 179–198.

Vilkkä, H. 2023. Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Helsinki: Art House.

Vähämäki, M. 2011. Dialogi verkossa. Aikuiskasvatus. 31 (4), 292–294.